

مروری بر روابط تجاری سوریه

تهیه، تنظیم و گردآوری: نگین سادات همتی

با وجود سیستم درمان تضعیف شده سوریه، خشکسالی شدید، عمیق‌تر شدن بحران‌های اقتصادی در کشورهای همسایه مانند لبنان و پیامدهای جنگ در اوکراین بر گرانی سوخت در این کشور از جمله این شوک‌ها بوده‌اند. طبق بولتنی که مرکز تحقیقات سیاست سوریه (SCPR) در دسامبر ۲۰۲۳ منتشر کرده است، سوریه تا این تاریخ به تورم سالانه

بیش از نیمی از جمعیت این کشور در پیش از شروع جنگ (نزدیک به ۱۲ میلیون نفر) در کشورهای همسایه آواره و پناهنده شده‌اند. تولید ناخالص داخلی (GDP) سوریه بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ بیش از ۵۰ درصد کاهش پیدا کرده و در پی کاهش چشمگیر سرانه درآمد ناخالص داخلی، در سال ۲۰۱۸، بانک جهانی این کشور را در دسته کشورهای

سوریه در منطقه غرب آسیا و شام واقع شده است که از غرب با دریای مدیترانه، از شمال با ترکیه، از شرق و جنوب شرقی با عراق، از جنوب با اردن و از جنوب غربی با اسرائیل و لبنان همسایه است.

سوریه با مساحت ۱۸۵/۱۸۰ کیلومتر مربع و جمعیت ۲۲/۹۹۳/۵۳۱ نفر، هشتاد و هفتمین کشور از لحاظ مساحت و پنجاه و نهمین کشور از لحاظ جمعیت در دنیا می‌باشد. زبان رسمی آن عربی گویش سوری و پول رایج آن لیره سوریه است.

موقعیت سوریه در غرب آسیا و ساحل شرقی مدیترانه در طول تاریخ جایگاهی استراتژیک به این کشور بخشیده است. جنگ داخلی سوریه، از ۲۶ ژانویه ۲۰۱۱ آغاز و موجب ویرانی‌ها و ناامنی‌های گسترده در این کشور شد.

خلاصه‌ای از شرایط اقتصادی سوریه

سوریه، با ورود به چهاردهمین سال درگیری‌های داخلی خود، تخریب و خسارات غیر قابل‌تصور بر مردم و اقتصاد خود دیده است.

کم درآمد قرار داد. برآوردهای بانک جهانی نشان می‌دهد خسارات اخلال اقتصادی ناشی از جنگ سوریه، ۲۰ برابر بیشتر از خسارات ناشی از تخریب فیزیکی اماکن آن بوده است. علاوه بر جنگ، شوک‌های داخلی و خارجی نیز تاثیر شگرفی در وخیم‌تر شدن شرایط اجتماعی و اقتصادی سوریه داشته است. تحریم‌های اقتصادی، همه‌گیری کرونا

جدول ۱ خلاصه‌ای از مولفه‌های اقتصادی سوریه		
ردیف	مشخصه	مقدار
۱	جمعیت	۲۳,۲۲۷,۰۱۴ نفر
۲	تولید ناخالص داخلی (GDP)	۸/۹۷ میلیارد دلار
۳	درآمد سرانه	۴۲۱/۱ دلار (۲۰۲۱)
۴	رشد تولید ناخالص داخلی	۱/۳٪ (۲۰۲۱)
۵	نرخ فقر	۲۴/۸ (۲۰۲۲)
۶	بیکاری	۱۳/۵ درصد (۲۰۲۳)
۷	دسترسی سرانه به اینترنت	۳۶٪ (۲۰۲۰)

جدول ۲- آمار پنج ساله صادرات و واردات سوریه

صادرات	۲۰۲۳	۲۰۲۲	۲۰۲۱	۲۰۲۰	۲۰۱۹
۸۱۹/۱ میلیون دلار	۱/۰۸ میلیارد دلار	۱/۱۲ میلیارد دلار	۹۵۶/۵ میلیون دلار	۷۴۷/۴ میلیون دلار	
۳/۵۳ میلیارد دلار	۵/۲ میلیارد دلار	۵/۴ میلیارد دلار	۴/۹۷ میلیارد دلار	۶/۵ میلیارد دلار	
واردات					

۱۳۹/۶ درصد و تورم ماهیانه ۷ درصد رسیده است. در این ماه، خط فقر به عنوان شاخصی که میزان ناامنی غذایی را نشان می‌دهد، به ۲/۳۴ میلیون پوند سوریه (۱۸۳،۱۸۳ دلار آمریکا) در ماه افزایش یافت که نسبت به ماه قبل خود ۱۵۰ هزار پوند سوریه (۱۱،۷۴۳ دلار) افزایش یافته است. در سال ۲۰۲۳ ارزش پوند سوریه نیز ۱۴۱ درصد در برابر دلار آمریکا کاهش یافت.

صنعت در سوریه

در آغاز سال ۲۰۱۹، ارزش خسارات در بخش‌های صنعتی دولتی و خصوصی سوریه در طی جنگ داخلی آن بین ۳ تا ۴/۵ میلیارد دلار برآورد شده بود. در پایان سال ۲۰۱۸، تعداد موسسات صنعتی این کشور ۳۵ تا ۶۵ هزار واحد تخمین زده شده بود؛ این عدد در آغاز جنگ داخلی

سوریه، ۱۳۰ هزار واحد بود.

برخی از تاسیسات صنعتی به طور کامل و برخی بخش‌هایی از آنها، به مناطق ساحلی داخل کشور یا به طور کلی به بیرون مرزهای سوریه نقل مکان کرده‌اند. علاوه بر جنگ، عوامل دیگری از جمله تحریم‌های اقتصادی و مشکلات تامین مالی ناشی از آن، امکان واردات ماشین‌آلات مدرن و قطعات یدکی مورد نیاز صنایع را فراهم نکرده و مسیر تولید را برای واحدهای صنعتی باقی مانده در این کشور دشوار می‌کند.

پس از شروع جنگ، برخی از تجار سوریه سرمایه‌های خود را به صنایع فعال، از جمله صنعت نساجی در کشورهای خارجی از جمله مصر، اردن و امارات منتقل کرده‌اند. تخمین زده می‌شود حدود ۳۰ درصد از سرمایه‌گذاران سوریه که از کشور گریخته‌اند، یعنی نزدیک به ۵۰ هزار نفر، حالا در مصر، مشغول به سرمایه‌گذاری در رستوران‌ها،

کافه‌ها و کارگاه‌های خیاطی هستند.

بر اساس گزارش بنیاد تحقیقات اقتصادی ترکیه نیز سوریه‌ها، بیش از ۱۰ هزار شرکت در ترکیه تاسیس کرده‌اند که ۶۰ درصد از آنها به طور کامل توسط سوریه‌ها اداره می‌شود.

تاریخچه صنعت نساجی در سوریه

صنعت نساجی در سوریه برای نسل‌ها سنگ بنای اقتصاد این کشور بوده و قدمت آن به حضور این کشور در مسیر جاده ابریشم برمی‌گردد.

ابریشم برای مدتی طولانی جزء منسوجات اصلی سوریه بوده و محصولات ابریشمی این کشور از جمله پارچه دمشق و پارچه ابریشمی زربافت سوریه بسیار محبوب و مشهور بوده‌اند. در سال‌های اخیر نیز با وجود مشکلات و پیامدهای منفی جنگ داخلی سوریه، صنعتگران سوریه همچنان به حفظ این صنعت مهم ادامه می‌دهند.

ارزش تولیدات بخش نساجی این کشور از ۸۳۳ میلیون دلار در سال ۱۹۹۵، به رقم ۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۷ رسید.

بر اساس آمار سال ۲۰۰۹، صنعت نساجی ۲۷ درصد از خالص تولید صنعتی غیر نفتی سوریه و نزدیک به ۴۵ درصد از صادرات غیر نفتی این کشور را تشکیل می‌داده است.

علاوه بر ابریشم، پنبه نیز یک محصول استراتژیک در سوریه به حساب می‌آید که از یک قرن پیش به طور گسترده در این کشور پرورش داده شده و افزایش کاشت آن موجب رونق صنعت ریسندگی پنبه‌ای آن شده است.

جدول ۳- سهم کد تعرفه‌های نساجی از صادرات سوریه در سال ۲۰۲۳ [۱۱]

تعرفه	توضیح	ارزش	سهم از کل صادرات (%)	سهم از صادرات نساجی (%)
۵۰	ابریشم	*	*	*
۵۱	پشم	۱۱/۸ میلیون دلار	۱/۴	۱۷/۴
۵۲	پنبه	۴۸/۸ میلیون دلار	۶	۷۲/۴
۵۳	سایر الیاف طبیعی	-	*	*
۵۴	الیاف مصنوعی (فیلامنت)	۴۴۸ هزار دلار	۰/۱	۰/۷
۵۵	الیاف مصنوعی (استیپل)	۵۸ هزار دلار	۰/۰۱	۰/۱
۵۶	نمد و منسوجات بی بافت	۲۱ هزار دلار	۰/۰۰۳	*
۵۷	فرش و کفپوش	۵۰ هزار دلار	۰/۰۰۶	۰/۱
۵۸	پارچه تار-پودی	۷۲ هزار دلار	۰/۰۰۹	۰/۱
۵۹	منسوج صنعتی	۱/۱۴ میلیون دلار	۰/۱۴	۱/۷
۶۰	پارچه حلقوی	۱۲۲ هزار دلار	۰/۰۱۵	۰/۲
۶۱	لباس (کشپاف و قلاب باف)	۲/۲ میلیون دلار	۰/۳	۳/۳
۶۲	لباس (غیرکشپاف و قلاب باف)	۱/۹۲ میلیون دلار	۰/۲	۲/۸
۶۳	سایر منسوجات آماده	۴۵۶ هزار دلار	۰/۱	۰/۷
۶۴	کفش	۳۹۴ هزار دلار	۰/۰۵	۰/۶
جمع		۶۷/۴۸ میلیون دلار		

جدول ۴- سهم کد تعرفه‌های نساجی از واردات سوریه در سال ۲۰۲۳ [۱۲]

تعرفه	توضیح	ارزش	سهم از کل واردات (%)	سهم از واردات نساجی (%)
۵۰	ابریشم	-	*	-
۵۱	پشم	۳۹۸ هزار دلار	۰/۰۰۰۱	۰/۲
۵۲	پنبه	۱۳/۶ میلیون دلار	۰/۰۰۴	۷
۵۳	سایر الیاف طبیعی	۲۸۶ هزار دلار	۰/۰۰۰۱	۰/۱۵
۵۴	الیاف مصنوعی (فیلامنت)	۲۵/۲ میلیون دلار	۰/۰۱	۱۳
۵۵	الیاف مصنوعی (استیپل)	۲۰/۳ میلیون دلار	۰/۰۱	۱۰/۴
۵۶	نمد و منسوجات بی بافت	۷/۶ میلیون دلار	۰/۰۰۲	۳/۹
۵۷	فرش و کفپوش	۱۵/۲ میلیون دلار	۰/۰۰۴	۷/۸
۵۸	پارچه تار-پودی	۳/۳ میلیون دلار	۰/۰۰۱	۱/۷
۵۹	منسوج صنعتی	۱۰ میلیون دلار	۰/۰۰۳	۵/۲
۶۰	پارچه حلقوی	۴۰/۸ میلیون دلار	۰/۰۱	۲۱
۶۱	لباس (کشپاف و قلاب باف)	۱۰/۴۳ میلیون دلار	۰/۰۰۳	۵/۴
۶۲	لباس (غیرکشپاف و قلاب باف)	۱۰/۳ میلیون دلار	۰/۰۰۳	۵/۳
۶۳	سایر منسوجات آماده	۲۷/۸ میلیون دلار	۰/۰۱	۱۴/۳
۶۴	کفش	۹/۵ میلیون دلار	۰/۰۰۳	۴/۹
جمع		۱۹۵ میلیون دلار		

کنترل بخش خصوصی بوده است. پنبه این کشور از نوع پنبه منقطع با طول متوسط است که از لحاظ کیفیت، مشابه پنبه تولید شده در سایر کشورهای در حال توسعه اما ضعیف‌تر از پنبه بلندی است که در مصر تولید می‌شود. هم اکنون بین ۲۰ الی ۳۰ درصد از جمعیت این کشور، در فرایند تولید و فرآوری محصولات پنبه‌ای مشارکت دارند. علاوه بر پنبه، پشم و نایلون نیز از منسوجات مهم سوریه محسوب می‌شوند. واحدهای صنعتی نساجی در سوریه، اغلب در شهرهای حلب، دمشق، حمص و حماه متمرکز است.

وضعیت فعلی صنعت نساجی سوریه

بیش از یک دهه بعد از شروع جنگ، صنایع نساجی از تمام پیامدهای منفی بحران پیش آمده در سوریه، از جمله تخریب و غارت تأسیسات، مهاجرت کارخانه‌داران و کارگران فنی، تحریم و دشواری تأمین مواد مورد نیاز برای تولید تأثیر پذیرفت.

بر اساس آخرین مطالعات انجام شده در حوزه نساجی سوریه، تخمین زده می‌شود که تا ۷۰ درصد از کارخانه‌های نساجی سوریه به دلیل جنگ تعطیل یا نابود شده باشند و نسبت تعداد موسسات صنعتی نساجی به کل موسسات صنعتی، از ۱۵ درصد در سال ۲۰۱۰ به ۲/۹ درصد تا سه ماهه سوم سال ۲۰۲۲ کاهش یافته است. از سوی دیگر، داده‌های رسمی نشان می‌دهد سطح زیر کشت پنبه در سوریه، در سال ۲۰۲۲ حدود ۲۹ هزار هکتار بوده است که این رقم در مقایسه با حدود ۲۰۰ هزار هکتار زمین پیش از شروع جنگ، عدد بسیار کوچکی است.

سازمان کل پنبه پاک‌کنی و بازاریابی سوریه، اعلام کرده است میزان کل پنبه دریافتی آن از ۶۲۸ هزار تن در ۲۰۱۰ کاهش بسیار چشمگیری داشته است.

تا سال ۱۹۷۴ که نفت جایگزین آن شد، پنبه مهم‌ترین محصول صنعتی سوریه و مهم‌ترین منبع درآمد این کشور بود که تا یک سوم درآمد صادراتی آن را تشکیل می‌داد. در ۱۹۷۶ سوریه دهمین تولید کننده پنبه در جهان و چهارمین صادرکننده آن بود. بنابر اطلاعات موجود تا سال ۲۰۰۹، صنایع پنبه و ریسندگی در انحصار بخش دولتی و باقی بخش‌ها به جز بخش‌های کوچکی که در اختیار شرکت‌های تعاونی بود، تحت

تجارت دوجانبه سوریه و اتحادیه اروپا

با شروع جنگ سوریه در سال ۲۰۱۱، اتحادیه اروپا کلیه همکاری‌های مشترک خود را با این کشور، از جمله تجارت نفت خام، فرآورده‌های نفتی، طلا، فلزات گرانبها و الماس و تجهیزات مخابراتی به حالت تعلیق درآورد.

اقدامات محدودکننده‌ای که توسط اتحادیه اروپا اجرا می‌شود همچنین به بخش‌های تامین مالی و حمل و نقل و پروژه‌های زیربنایی سوریه نیز مربوط می‌شود.

علاوه بر آن، اتحادیه اروپا وجوه و منابع اقتصادی افراد و نهادهای حامی یا بهره‌مند از دولت سوریه را در خاک خود مسدود کرده است.

با وجود آنکه این تحریم‌ها شامل تجارت مواد غذایی، تجهیزات پزشکی یا دارو نمی‌شوند، اما در نتیجه این رویکرد اتحادیه اروپا، حجم تجارت دوجانبه سوریه و اروپا در طی سال‌های اخیر به‌طور قابل توجهی کاهش یافته است.

با این وجود، همچنان اتحادیه اروپا ۸/۷ درصد از ارزش کل تجارت سوریه را در سال ۲۰۲۰ به خود اختصاص داده بود.

در این سال، کل تجارت کالا بین سوریه و اتحادیه اروپا به ۳۹۳ میلیون یورو رسید که ۶۱ میلیون یورو از آن، صادرات سوریه به اروپا شامل ۷۷ درصد محصولات کشاورزی و مواد خام بود و ۳۳۲ میلیون یورو از آن واردات سوریه از این منطقه شامل ۳۲/۲ درصد محصولات کشاورزی و مواد خام، ۲۵/۹ درصد مواد شیمیایی و ۱۸/۷ درصد ماشین‌آلات و تجهیزات حمل و نقل بوده است.

سایت زیر لیستی از کارخانجات نساجی و پوشاک سوریه را نشان می‌دهد:

www.textileinfomedia.com/business/syria/apparel-and-garments/

روغن زیتون (۱۴۰ میلیون دلار)، مغز و آجیل (۴۳/۸ میلیون دلار)، پنبه خام (۳۴/۲ میلیون دلار) و دانه‌های ادویه (۲۹/۱ میلیون دلار) بوده است و مقصد اصلی صادرات آن ترکیه (۲۲۶ میلیون دلار)، کویت (۱۱۴ میلیون دلار)، لبنان (۱۰۷ میلیون دلار)، اردن (۶۲/۶ میلیون دلار) و مصر (۵۵/۱ میلیون دلار) بوده است.

واردات اصلی سوریه در سال ۲۰۲۲، تنباکو (۳۳۶ میلیون دلار)، پلی‌استال (۲۸۰ میلیون دلار)، آرد گندم (۲۰۰ میلیون دلار)، دانه‌های روغنی (۱۴۵ میلیون دلار) و نفت پالایش شده بوده است و این اقلام اغلب از ترکیه (۲/۱۴ میلیارد دلار)، امارات (۴۵۳ میلیون دلار)، چین (۴۲۴ میلیون دلار)، لبنان (۳۷۰ میلیون دلار) و مصر (۳۴۶ میلیون دلار) وارد شده‌اند.

تجارت سوریه با ایران

در سال ۲۰۲۱، صادرات ثبت شده ایران به سوریه ۲۵۵ میلیون دلار و صادرات سوریه به ایران ۲۶/۲ میلیون دلار بوده است.

طی ۵ سال گذشته صادرات ایران به سوریه با نرخ سالیانه ۸۰/۷ درصد، از ۱۳/۳ میلیون دلار در ۲۰۱۶ به ۲۵۵ میلیون دلار در ۲۰۲۱ افزایش یافته است.

این امر منجر به کاهش مقدار پنبه پاک شده تولیدی سوریه و تلاش دولت آن برای افزایش واردات این محصول به جهت بقای کارخانجات باقی مانده نساجی خود شده است. همچنین تولید نخ پنبه در شرکت‌های ثبت شده در سازمان صنعت سوریه از ۱۱۲/۵ هزار تن در سال ۲۰۱۰ به ۷/۷ هزار تن در ۲۰۲۱ رسیده است. گفته می‌شود که تعداد واحدهای تولید پوشاک ثبت شده به صورت رسمی نیز ۶۱۹۳ عدد با ظرفیت تولید بیش از ۴۶ هزار تن پوشاک است.

وضعیت تجارت سوریه

سوریه با عراق، اسرائیل، اردن، لبنان و ترکیه مرز خاکی و با قبرس مرز آبی دارد و اغلب این کشورها شرکای تجاری اصلی سوریه هستند.

بر اساس آمار سایت oec.com و آمار آینه‌ای تجارت سوریه در ITC، در سال ۲۰۲۲، سوریه با ۸۱۹ میلیون دلار صادرات رتبه صد و شصت و چهارم در صادرات جهانی و با ۳/۵ میلیارد دلار واردات رتبه صد و چهل و ششم را در واردات جهانی داشته است.

صادرات اصلی سوریه در این سال شامل